

Bestaat er nog wetenschap?

Arnoud W.A. Boot

Bestaat er zoiets als een wetenschap en wetenschappelijk onderzoek? Is een opleiding aan een universiteit wetenschappelijk? Is het HBO beroepsgericht en dus niet wetenschappelijk? En is het MAB een wetenschappelijk

tijdschrift? Weinigen zullen eenduidige antwoorden durven te geven op deze vragen. Wat is wetenschap? Ik ben geen filosoof of wetenschapsfilosoof (wat is dat?), maar sta wel te boek als wetenschapper. Dus ik zou er iets over moeten kunnen zeggen.

Wetenschap heeft in de gangbare opvattingen te maken met iets dat 'waardevrij' is. Maar wanneer is iets waardevrij? De Van Dale (12^e druk, 1993) spreekt over 'waardevrije wetenschap', en stelt dat hiervan sprake is 'als de onderzoeker zijn/haar onderzoeksresultaten gescheiden houdt van zijn morele, culturele, sociaal-politieke waardeoordelen daaromtrent'. Voor veel wetenschapsgebieden valt hiermee goed te werken. Hoe je tegen zwaartekracht en elektronen aankijkt is, mijns inziens, redelijk waardevrij. Het standpunt dat de natuurkunde een waardevrije wetenschap is, of in ieder geval kan zijn, lijkt me dan ook goed te verdedigen. Maar geldt dit ook voor de economische weten-

schappen? Is het binnen het economisch onderzoek mogelijk om onderzoeksresultaten gescheiden te houden van morele, culturele en sociaal-politieke waardeoordelen? Ik betwijfel het. Economische theorieën, en met name de keuze van veronderstellingen waarop ze zijn gebaseerd, worden beïnvloed door de waarden en normen van de onderzoeker. Op zich is dit jammer. Een waardevrije status was helderder geweest. Toch is dit geen echt probleem. Zolang de veronderstellingen maar duidelijk worden aangegeven, kan eenieder het effect van specifieke waardeoordelen onderkennen. Dit betekent dat zorgvuldigheid in de berichtgeving over economisch onderzoek voorop moet staan. In de populaire media is hiervan vaak geen sprake. Vandaar dat tegenstrijdige economische adviezen het beeld bepalen. Bijvoorbeeld: moeten de minimumlonen nu wel of niet omhoog? Of: leiden managementopties nu wel of niet tot een beter functioneren van ondernemingen? Economen lijken het nooit met elkaar eens te zijn. De onenigheid ligt bij de veelal niet waardevrije invulling van de gebruikte veronderstellingen. Deze zijn vaak politiek ingegeven, vandaar dat alle politieke partijen hun eigen economen hebben.

De economische wetenschap is dus niet waardevrij. Maar 'waardevrij zijn' is wel een erg zwaar criterium, onnodig zwaar, mijns inziens. Waar wetenschap voor staat is kennisproductie. De Van Dale kiest dan ook voor een meer algemene definitie van wetenschap: wetenschap betreft 'het systematisch geordende geheel van het weten en van de regels, wetmatigheden, theorieën, hypothesen en systemen waarmee verdere kennis verkregen kan worden'. Met deze definitie is het ook meteen duidelijk dat weten-

Prof. Dr. A.W.A. Boot is hoogleraar Ondernemingsfinanciering en Financiële Markten aan de Universiteit van Amsterdam.

schapsbeoefening niet het exclusieve domein is van de universiteit. Wetenschap kan evenzeer plaatsvinden op een HBO instelling, of een consultancybureau of een afdeling economisch onderzoek van een bank. Maar wat is er dan speciaal aan een universiteit?

Om deze vraag te beantwoorden is het noodzakelijk om te breken met het verleden: De universiteit heeft bij mandaat een elitaire 'wetenschappelijke' status. Met het Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs (VWO) wordt deze status er al op onze middelbare scholen met de paplepel ingegoten. Hoezeer universiteiten ook zouden willen vasthouden aan hun speciale status, hieraan komt vroeg of laat een einde. De universiteit van de toekomst zal op gelijke voet moeten concurreren met HBO-instellingen. In een ideaal plaatje zal via concurrentie – hoe weten we nog niet – een aantal winnaars als topinstituten uit de bus komen. Zij zullen zich verzekeren van de beste staf, de beste studenten en de meeste fondsen. In deze topinstituten zal kennisproductie, en dus wetenschap, centraal staan. Daarnaast is voor deze instituten kennisoverdracht – onderwijs – een natuurlijke bondgenoot: als er geen nieuwe aspirant-wetenschappers worden opgeleid staat de wetenschap stil. Het verrassende is dat deze topinstituten ook de beste praktijkgerichte opleidingen zullen gaan aanbieden. De ervaringen van de Amerikaanse business-scholen zijn op dit punt eenduidig: de topkennisproductiecentra bieden ook de beste MBA-opleidingen aan. Er is geen enkele uitzondering. Kortom: wetenschap als topsport, een ware uitdaging voor onze universiteiten¹.

En wat betekent dat allemaal voor het MAB? Het MAB staat voor kennisproductie en -overdracht op financieel-economisch terrein. We zijn dus (ook) wetenschappelijk. Geven we hier voldoende invulling aan? U mag het zeggen. Ik

vind dat het veel beter kan, maar we zijn afhankelijk van de kwaliteit van het onderzoek dat in universiteiten en daarbuiten wordt verricht. Het niveau van het onderzoek op bedrijfseconomisch terrein in Nederland laat mijns inziens te wensen over². Als MAB-redactie kunnen wij ons steentje bijdragen. Ongetwijfeld doen we niet genoeg. Voor wat betreft de vormgeving en presentatie van het blad dragen wij de volledige verantwoordelijkheid. U als lezer mag verwachten dat het blad attractief is en artikelen biedt die aansluiten op de interesses van haar (financieel-economische) doelgroep, kortom: dat het voorziet in een behoefte. Ook op dit punt zijn veranderingen te verwachten. Het MAB moet topsport gaan bedrijven.

NOTEN

1 En hoe zit het met de kennisproductie in consultancybureaus of op bancaire onderzoeksafdelingen? Is dit bedreigend voor de rol van de universiteiten? Neen, niet echt. Het onderzoek binnen deze instellingen is *commercieel bepaald*, en mist daardoor onafhankelijkheid, objectiviteit en veelal diepgang. Inderdaad, het is vaak volledig ontbloot van enige vorm van 'waardevrijheid'. Dit betekent niet dat het niet vernieuwend of wetenschappelijk kan zijn. Het is echter normaliter van een meer oppervlakkig karakter en eerder een katalysator voor de universitaire kennisproductie dan een concurrent. Met dit laatste bedoel ik dat vanuit de consultancybureaus en banken potentieel interessante problemen worden gesignaleerd die aanleiding zijn tot nader universitair onderzoek.

2 Ik zal u niet vermoeien met mijn gedachten op dit punt, maar de geïnteresseerde wordt verwezen naar bijvoorbeeld Boot, A.W.A., *Bedrijfseconomie: gaat het goed?*, MAB, november 1998, pp. 559-562 en Boot, A.W.A. en K. Cools, *Bedrijfseconomisch onderzoek in Nederland: een illusie*, ESB, april 1997, pp. 284-288.